XV. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2010. március 25-26.

VÁROSÉPÍTÉSZETI ÉS ÉPÍTÉSZETI KÉRDÉSEK A SZÉKESFEHÉRVÁRI NEMZETI EMLÉKHELY KAPCSÁN

ROHOSKA Csaba, SZÖSZ Klaudia

Abstract

My presentation would like to present through the competition of the Székesfehérvár National Memorial the urban and architectural problems of an important monument. At the competition our project visualized an architectural space that is not a traditional urban space. It is a symbolical green area that commemorates, gives thoughts, makes connections and generates personal feelings. The characteristic architectural form and "area" is capable to suit and to come away and with these it connects history to present. It can be declared that an urban square in the XXI. century should have the previously mentioned properties, the most important among these is to generate any kind of feelings in the users, so that they can affect for the place and so the public space can become personal. This personal affection will be the thing how the public space will make connection to the users, through the visitors to the city. The users with their personal feelings can change the area; they can establish their personal "urban space".

Key words:

monuments and urban space, the functions of urban space, monument protection and presentation, architecture and city relation

Összefoglalás

Előadásom a székesfehérvári Nemzeti Emlékhely építészeti tervpályázatán keresztül próbálja bemutatni egy fontos műemlék, építészeti és városépítészeti problémáit. A pályázaton az általunk készített terv egy olyan építészeti teret fogalmazott meg, ami nem egy hagyományos városi rendezvényter. Egy szimbolikus zöld felület, mely emléket állít, elgondolkodtat és kapcsolatot teremt, személyes érzelmeket generál. A karakteres építészeti forma és „felület” alkalmas az illeszkedésre és a levállásra egyaránt, összekötve a múltat a jellel. Kijelenthető, hogy egy XXI. századi városi térnek rendelkeznie kell a korábban felsorolt tulajdonságokkal, melyek közül a legfontosabb, hogy a használókban valamilyen érzelmet váltson ki, amihez kötődni tudnak és ettől személyessé válhat az egyébként publikus tér. Ez a személyes kötődés lesz az, amittől az adott építészeti tér kapcsolatot teremt a használókkal a használókön keresztül pedig a várossal. A használó saját érzelmei által változtatva meg, létrehozhatja saját „városi terét”.

Kulcsszavak:

műemlék és városi tér, városi tér funkciói, műemlék védelme bemutatása, építészet és város kapcsolata

1. Bevezetés

Székesfehérváron található a középkori Magyarország legfontosabb templomának a Szűz Mária királyi prépostsági templom maradványait. Az épületet a századok folyamán többször is átépítették, bővítették. A XII. században, amikor István király 1083-ban történt szentté avatása után megkezdődtek a

királyi temetkezések a templomban. A Szűz Mária templom utolsó nagy átépítése, amelynek eredményeként az eredeti épület mintegy felével megnövekedve hatalmas, késő gótikus templommá vált. A templom maradványai a XIX. század második felében megindult ásatásokkal kezdtek a tudományos és közérdeklődés látókörébe kerülni. A királyi bazilika elnevezés az 1930-as években, honosodott meg a köznyelvben és a szakirodalomban is.

1. ábra A Szent István kori szentély az 1938-as romkertben

2. A város és a romok kapcsolatrendszere

Történelmi (építészeti) emlékeink csak nyomokban lelhetők fel a mai épített környezetünkben. Legtöbbször a kialakult városi szövetbe oda nem illeszkedő, idegen elemként látjuk őket. A mai kor város-lakói nem érzékelik egészében azt a városi környezetet, teret melyben élnek. Nem is próbálják értelmezni a városi tér dimenzióit, a műemléki romok és a ráépített város (épületek, utak, terek) viszonyait. Éppen ezért a tervezett térnek kell kapcsolatot teremteni, valamilyen érzetet, érzelmet generálni. Egy városi szövet kapcsán melyben épített emlékek találhatók a legfontosabb kérdés, hogy a mai életrit-musba „városi viselkedésbe” hogyan kapcsolható be. Megtartva az emlék szellemiségét, bemutatva történelmét úgy, hogy közben új tartalmakat tudjon felvenni. A romok védelme, bemutatása, emlékhely városi rendezvénytér, ezek azok a kritériumok melyeknek meg kell feleltetni egy „műemléki hasznosítást”. A „programozás” egyik eleme az építészeti tervpályázat, mely meghatározhatja a romok és a város kapcsolatát, figyelembe véve a korábban felsorolt kritériumokat.

3. Építészeti válaszunk a tervpályázatra

A tervezési feladatot egy három részből álló szempontrendszernek akartuk megfeleltetni.

- VÉDELEM
- ÉRTELMEZHETŐSÉG
- VÁROSI KAPCSOLAT

A romok fizikai védelme:

A tervpályázat célja a pusztulóban lévő Szt. István bazilika és a romkert védelme. Egyértelmű cél a ro-

mok lefedése. Ez a megoldás, a lefedés ugyan kezeli a romok problémáját, de azonnal felveti azt a városépítészeti problémát, hogy egy lefedett „romkertet” hogyan lehet az eddig megszokotthoz hasonlóan láttatni.

Ellentmondás: **ELTAKARÁS – MEGMUTATÁS**

Ha lefedjük a romokat a belső tér sötét és rossz téarányú nyomott helyé válhat. Ezért a romlefedésnél variáltuk a szerkezeteket, **tömör** és **transzparens szerkezetekben** és felületekben gondolkodtunk.

A romok bemutatása:

Ha lefedjük a romkertet, akkor a belváros utca szintjéről eltakarjuk az eddig megmutatott emlékeket. Hogyan oldható fel ez az ellentét. A **lebegés** a válasz. Olyan lefedést kell terveznünk, mely az utcán közlekedőknek belátást enged, de a romokat megvédi. A lebegés a belső tér arányait is javítva jobb és **esztétikusabb** térformát eredményez. A bemutatás azonban így nem teljes, a látottak megértéséhez segítséget kell adni a látogatóknak. Ezt azonban úgy gondoljuk, hogy nem feltétlenül az építészet eszközeivel lehet leghatásosabban elérni.

Egy új városi tér:

Ha egy ekkora terület lefedéséről beszélünk, akkor óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy ezt a nagyméretű területet milyen funkcióra és kiknek szánjuk. Mi ezt a területet mindenképpen a pihenés, elmélyült **szemlélődés, emlékezés** terének szánjuk. Ezért nem egy városi, nyüzsgő teret képzeltünk el, hanem egy „városi parkot”, zöldfelületet, mely ezt a nyugalmat sugározza.

2. ábra A tervezett romfedés formai kialakítása (skicc)

ÉPÍTÉSZETI KONCEPCIÓ

Az előzőeket figyelembe véve született meg a végleges építészeti koncepciónk egy **a romok felett lebegő „domb”**. A domb igazából egy nagyon lankás földhalom, mely a romkert fölött, annak környezetétől teljesen függetlenül lebeg. A lefedés szerkezetileg a meglévő, környező szerkezeteken és egy teljesen új pillérrendszeren nyugszik. A szerkezet egy acél és vasbeton szerkezetű **térrács**. Ez a szerkezeti megoldás biztosítja, hogy a tartó pillérekkel el tudjuk kerülni a romokat, így **nem okozunk** a maradványokban újabb **károkat**. A környezetétől a „dombot” járható **üvegfüdém** sáv választja el. Ez a sáv biztosít természetes fényt a romkertnek, illetve a rajta sétálók **betekinthetnek** az alattuk

található emlékhelybe. Ezzel a megoldással a teljes romterületet lefedtük. De a betekintés mégis megmarad azok számára, akik az utca szintjén tartózkodnak.

A romok bemutatását nem csak a romkert szintjén kell megoldani! Az utca szintjén legalább annyira fontos. Ezért terveztünk a romlefedés mellé a tervezendő kőtár bejáratával (Koronázó tér 3.) szemközt egy szimbolikus **építészeti térelemet**. Ezt az elemet a terveken **„mesélő falként”** szerepeltettük. A falat több funkcióval is elláttuk. Az elsődleges tartalom, hogy az utca szintjén is „jelenlevővé” tegye a romokat.

A kialakult lefedés a korábbiakban már említett csendes, elgondolkodásra is alkalmas felületként képzeltük el. Így alakult ki egy kertészetileg szabadon kezelhető „domb”. Az **új városi tér** nem a burkolatok milyensége által lesz kiemelt minőségű, hanem azáltal, hogyan tudják az itt lakók használni. Egy olyan hely, amit mindenki a sajátjának érezhet, ami képes változni is. A történelem sorozatos változásain ment keresztül, ezt a változatosságot, **változásra való képességet** egy burkolt díszterrel nem lehet elérni. Erre a folyamatosan feltámadó, megújulásra csak a természet képes, ezért a „domb”.

3. ábra Az új „városi tér”, kapcsolata a környező városi szövevvel (makett)

KERTÉSZETI KONCEPCIÓ

A domb arculatát folyamatosan képes változtatni. Ezt akár a nemzeti ünnepeinkhez, az évszakokhoz tudjuk igazítani. A tablókon csak néhány példa látható arra, hogy milyen **sokszínű** is lehet egy egyszerű „földhalom”. A **virágoskert**, a virágok intenzív megjelenése adja azt a **meghökkenítő** képet, mely szerintünk kellően **figyelemfelkeltő** és bizonyos szempontból akár **magasztos** is lehet.

Rohoska Csaba DLA
okleveles építész, egyetemi docens
Munkahely: Pécsi Tudományegyetem
Pollack Mihály Műszaki Kar
Tervezési és Építészeti Ismeretek Tanszék
Cím: H-7624 Magyarország Pécs, Rókus u. 2.
Telefon / Fax: +36-72-501-562
E-mail: rohoska@pmmk.pte.hu

Szösz Klaudia DLA hallgató
okleveles építész
Intézmény: Pécsi Tudományegyetem
Pollack Mihály Műszaki Kar
Breuer Marcell Doktori Iskola
Cím: H-7624 Magyarország Pécs, Rókus u. 2.
Telefon / Fax: +36-72-501-562
E-mail: szoszklaudi@gmail.com